

‘Betrek burgers actiever bij het bosbeheer’

foto Guy Ackemaans

Georg Winkel spreekt zijn inaugurele rede uit, 16 november 2023.

tekst Pieter Schmidt & Ria Dubbeldam (redactie Vakblad)

Georg Winkel is de nieuwe hoogleraar en leerstoelhouder Bos- en natuurbeleid in Wageningen. Op 16 november hield hij zijn inaugurele rede. Hoe kijkt hij als Duitser met een internationale blik naar het Nederlandse bos en bosbeheer? ‘Natuur- en bosbeheerders denken nog te veel dat zij de professionals zijn en het beste weten hoe met bossen moet worden omgegaan. In verstedelijkte landen wordt het echter steeds belangrijker om burgers te laten participeren in, en te enthousiasmeren voor het beheer en beleid.’

> ‘I am a forester.’ Dit staat prominent boven Winkels profiel op de website van Wageningen UR. Het beeld doemt op van een man met beide benen in het bos. Maar nee, Winkel is een man van de wetenschap, anders dan hij zich als jongen had voorgesteld. Hij groeide op in een familie van natuurliefhebbers in de Moezelvallei en voelde van jongs af aan zich sterk verbonden met het bos. Na de middelbare school koos hij daarom bewust voor een opleiding in die richting, met het idee dat hij veel tijd buiten

in het bos zou doorbrengen. Winkel: ‘Maar tijdens mijn studie boswetenschappen aan de Universiteit van Freiburg bleek het onderwijs na het verplichte bospracticum van een half jaar vooral in de klas plaats te vinden. Dat was behoorlijk wennen. En toen ik na mijn studie besloot aan de universiteit te blijven, was dit nog meer het geval. Het is enigszins ironisch dat ik in mijn hele professionele carrière niet veel tijd buiten in het bos heb doorgebracht.’

Om het voor de nieuwe generatie het anders te doen, pleit Winkel voor aanpassing van het onderwijs. ‘Studenten die naar Wageningen en naar hbo-onderwijsinstellingen komen voor bos- of natuurwetenschappen, zijn gewoonlijk grote natuurliefhebbers. We moeten op zoek naar innovatieve onderwijsmethoden die hun in staat stellen om meer buitenervaring op te doen. ‘Buiten kan in de natuur zijn, maar ook in Den Haag of Brussel, of aanwezig zijn bij discussies met burgers over een lokaal bos om te laten zien hoe politieke, beleids- en sociale processen met betrekking tot bossen en de natuur plaatsvinden. Een deel van de studenten blijkt juist daar meer geboeid door te zijn. Er zijn dus verschillende soorten leeromgevingen nodig die studenten verbinden met de onderwerpen die we hun onderwijzen.’

Drijfveren

Bij Winkel ontstond de interesse in de beleids- en maatschappelijke kant van het natuur- en bosbeheer vlak na de afronding van zijn masteropleiding. Hij raakte in Duitsland betrokken bij het nationale politieke debat van de sociaaldemocratische en groene regering. 'De regering wilde de federale boswet wijzigen richting ecologisch bosbeheer. Mijn hoogleraar kreeg het verzoek om hierover advies uit te brengen en schoof de opdracht door naar mij. De voorgenomen wetswijziging leidde tot heftige discussies in de Duitse bos- en natuurwereld. Ik vond het politieke en beleidsproces waarbij ik plotseling betrokken was geraakt zó interessant dat ik besloot mijn promotieonderzoek daarop te richten.'

Het willen begrijpen van hoe samenlevingen bossen en natuur vormgeven, en hoe dit zich vertaalt in beleid en beheer, heeft hem nooit meer losgelaten. Het werd zijn onderzoeksdomein in Duitsland maar later ook in de Verenigde Staten en in Finland. Sinds 2022 is hij in Wageningen werkzaam als hoogleraar bij, en leerstoelhouder van de leerstoelgroep Bos- en Natuurbeleid (Forest and Nature Conservation Policy Group, FNP) die zich bezighoudt met de politieke, sociaaleconomische en culturele aspecten van bossen en natuur. Dat gebeurt vanuit drie onderzoeklijnen: bos- en natuurbeleid en bestuur, waardeketens en markten voor ecosysteemdiensten, en interacties tussen mens en natuur.

Elke boom telt

Winkel heeft vooral een internationale, met name Europese scope, wat ook blijkt uit zijn inaugurele rede met als thema scheidslijnen waar de grote transities rondom het bos plaatsvinden en die de nodige conflicten opleveren. Conflicten zijn er bijvoorbeeld rondom ontbossing, met name in de tropen, maar ook bij de verschillende percepties op bos. Het hangt af van de bril waar je doorheen kijkt, wat je ziet en belangrijk vindt. Winkel onderscheidt vijf van dergelijke mondiale conflictsituaties: landgebruik (ontbossing en herstel), behoud (bio-economie versus biodiversiteitsperspectief), klimaatverandering en verstoringen, verstedelijking ten opzichte van platteland, en bosgerelateerde rechten en milieurechtvaardigheid. Hier ontmoeten diverse sociaaleconomische belangen elkaar en worden er beslissingen genomen die het lot van boslandschappen in grote mate beïnvloeden. Dit geldt zowel voor 'epische' boslandschappen zoals het Braziliaanse amazonegebied als voor de veel kleinere Nederlandse bossen.

Wat betreft het Nederlandse bos ziet Winkel een sterke betrokkenheid van de samenleving. Hij vindt dat niet verbazingwekkend. 'Voor 18 miljoen mensen is er relatief weinig bos en natuur. Mensen zijn daardoor geïnteresseerd in elke boom en er is een sterke publieke en burgerbetrokkenheid bij natuur. Maar ook op Europese schaal is sprake van een sterke verbondenheid met bos. Dat blijkt uit een recente Europese enquête met burgerpanels waarbij mensen op een kaart konden aanwijzen met welk bos ze zich het meest verbonden voelen en waarom. 13.000 Europeanen gaven aan vooral de schoonheid van bos te waarderen, maar ook intrinsieke waarde, als habitat voor planten en dieren. Ook het belang van bos voor het milieu scoorde vrij hoog. Aan de traditionele waarden – brandstof, hout, jacht – werd minder gehecht. Dat soort bevindingen en inzichten zijn politiek en beleidsmatig erg belangrijk; het

demonstreert hoe urbane samenlevingen zich met bos en natuur verbonden voelen en zich ertoe verhouden.' Tijdens de coronacrisis groeide de aandacht in Nederland voor natuur en bos explosief, maar sinds de oorlog in Oekraïne en nu ook Gaza, de migratie- en woning- en andere crisissen lijkt de aandacht voor natuur en bos weg te ebbelen. Winkel ziet dit echter niet als een fundamentele verschuiving. 'Natuurlijk, grote topics als migratie, bestaanszekerheid en het gevoel van polarisatie, komen bovenaan te staan. Toch is en blijft er een grote belangstelling voor bos en natuur. Onderschat dat niet. Er zijn altijd golfbewegingen. De belangstelling voor bos en natuur gaat niet echt weg – mensen hebben een verbinding met de natuur nodig, en we zijn allemaal afhankelijk van het behoud en het duurzame gebruik ervan. De groeiende studentenaantallen voor onze opleiding kunnen daarvoor een indicator zijn. Er zijn steeds meer jongeren geïnteresseerd in natuurbehoud en milieuvraagstukken.'

Versterking van functies

Winkel ziet ook de EU Forest en de EU Biodiversity Strategy, onderdelen van de Europese Green Deal, als belangrijke mijlpalen. Voor het eerst schetst de Europese bosstrategie concrete beleidsmaatregelen voor alle aspecten, variërend van de bio-economie tot biodiversiteit en klimaat. Bovendien legt zij sterk de nadruk op het ecologisch belang van de Europese bossen. De vraag naar hout kan wel botsen met de biodiversiteitsdoel-

'Voor 18 miljoen mensen is er relatief weinig bos en natuur. Mensen zijn daardoor geïnteresseerd in elke boom'

foto Hans van den Bos, Bosbeleid

'Met mensinclusief bosbeheer ontstaat meer draagvlak voor de kap van bomen'

foto Hans van den Bos, Bosbeleid

stellingen. Winkel: 'De belangrijkste houtproducerende EU-landen – vooral Finland en Zweden – waren boos over de sterke milieufocus op bossen in het kader van de Green Deal, maar ook zij moeten beseffen dat er in de samenleving veel belangstelling bestaat voor andere waarden van bossen en natuur. Daar kun je als beleidsmaker niet omheen, en al helemaal niet in Nederland. Hier moet natuur worden gecompenseerd voor stedelijke ontwikkeling en is natuur nodig voor recreatie. Bovendien kunnen economische belangen zoals houtproductie en sociale belangen zoals natuurbehoud en recreatie ook worden gecombineerd in benaderingen die dicht bij natuurbosbouw staan. Het daadwerkelijk implementeren van dergelijke benaderingen is een grote uitdaging voor ons vakgebied, een uitdaging waar we nu in verschillende onderzoeksprojecten aan werken.'

Burgerparticipatie

Een andere uitdaging die Winkel belangrijk vindt, is verandering van de houding van natuur- en bosbeheerders. Die zijn nog te veel zijn opgeleid met het idee dat zij de professionals zijn en dus het beste weten hoe met bossen moet worden omgegaan. 'In mijn thuisland Duitsland leeft dit gedachtegoed nog sterk en bestaat er nog een groot geloof in regulier bosbeheer gericht op duurzame houtproductie. Deze filosofie is geworteld in ervaring en in wetenschappelijke kennis, maar moet hervormd en verbreed worden. Vooral in sterk verstedelijkte samenlevingen zoals Nederland moeten

we breder kijken naar bosbeheer en de burgers daarbij actief betrekken.'

Een voorbeeld van hoe dat kan, laat een project in Denemarken zien, eveneens een urbane samenleving met weinig bos. De Deense equivalent van Staatsbosbeheer gaf mensen de mogelijkheid om op een app bomen aan te geven die zij bijzonder belangrijk vinden en die in hun ogen permanente bescherming nodig hebben. Het bureau moest op elk verzoek reageren en uitleggen of de boom beschermd zou worden of niet. Diverse bosbeheerders vroegen zich vooraf af of zo'n systeem wel zou werken. Dat bleek het geval. Winkel: 'Door de deelname en de mogelijkheid om bomen toe te wijzen die het waard zijn om te beschermen, was ontstond er een grotere acceptatie voor het oogsten van andere bomen. Wellicht kan zo'n innovatieve aanpak ook in Nederland werken. Natuurlijk, er zullen altijd conflicten blijven bestaan over het kappen van bossen en bomen, maar met natuur- en mensinclusief bosbeheer kunnen er wel betere compromissen worden gesloten en kan er meer draagvlak ontstaan.'

Winkel besluit: 'Ik ben een 'forester', dat zeg ik met trots, en dan bedoel ik het bredere begrip van bosbeheer. Bos betekent economie, biodiversiteit, klimaatadaptatie, verduurzaming en verbondenheid van mensen. Bos is een beetje van alles en van iedereen.'

redactie@vakbladnbl.nl